

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СІМЕЙНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ

*II Всеукраїнської конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Випуск 2

4 листопада 2022 року

*Одеса
Видавництво ТОВ «Лерадрук»
2022 рік*

Друкується згідно листа Міністерства освіти і науки України «Про проведення міжнародних, всеукраїнських конгресів, форумів, науково-практичних конференцій та семінарів студентів і молодих учених на 2020 рік» (Лист МОН №22.1/10-83 від 19.01.2021) та рішенням Вченої ради факультету дошкільної педагогіки і психології (Протокол №2 від 30.09.2022).

Педагогічний альманах. Актуальні проблеми дошкільної освіти: теорія та практика: матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (04 листопада 2022 року). Вип. 2. Одеса: Видавництво ТОВ «Лерадрук», 2022. 206 с.

Організаційний комітет:

- Богущ А. М. – дійсний член АПН України, доктор педагогічних наук, професор (голова);
- Бабчук О. Г. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (заступник голови);
- Кавиліна Г. К. – кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології (відповідальний секретар);
- Булгакова О.Ю. – доктор психологічних наук, доцент, декан факультету дошкільної педагогіки та психології;
- Левицька М.І. – методист кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології

Матеріали збірника відображають наукові дослідження і їх результати, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів та молодих науковців, які навчаються у закладах вищої освіти України.

Відповідальність за зміст, точність цитат, прізвищ і даних несе автор.

ЗМІСТ

Розділ I. Теоретичні аспекти дошкільної освіти у сучасному вимірі

- Асеева Ю. О. Психолого-педагогічні основи сюжетно-рольових ігор дошкільників..... 6
- Богуш А. М., Чебан К. С. Розвиток зв'язного мовлення дітей передшкільного віку засобами української народної казки..... 11
- Бужина І. В., Поченюк Ю. С. Уявлення про природні явища як складова культури спілкування у дітей раннього дошкільного віку..... 16
- Волошин О. М. Умови формування креативної компетентності майбутніх вихователів в художньо-творчій діяльності..... 25
- Діхтяренко С. В. Дитяче експериментування: сучасна технологія дослідницької діяльності дітей дошкільного віку..... 30
- Колесник А. Г., Подимова Л. В. Особливості формування самосвідомості дітей старшого дошкільного віку... 39
- Кудрявцева О. А., Ньюкало О. О. Оптимізація педагогічної підтримки старших дошкільників у період їх підготовки до навчання у школі..... 45
- Монке О. С., Себова Ю. Г. Інтеграція засобів арт-педагогіки в подоланні тривожності дітей дошкільного віку..... 53
- Монке О. С., Харченко І. І. Гра як засіб морально-духовного виховання та морально-вольових якостей сучасних старших дошкільників..... 58
- Притуленко Н. С. Професійна підготовка педагогів дошкільної освіти..... 65

Розділ II. Інноваційні методи та технології у просторі дошкільної освіти

- Бабчук О. Г., Шевченко М. В. Агресивна поведінка дітей дошкільного віку: особливості та мотиви прояву..... 72

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Вих.-метод. Н. С. Притуленко

У статті розглядається сучасний стан та проблеми системи вищої освіти у рамках підготовки спеціалістів дошкільного профілю. Позначено основні напрямки удосконалення професійної підготовки майбутнього педагога. Представлено структуру діяльності педагога дошкільного профілю. На основі структури діяльності та кваліфікаційної характеристики розроблена компетентна модель майбутнього фахівця дошкільної освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, педагог дошкільної освіти, модель майбутнього спеціаліста дошкільної освіти.

Сучасні соціально-економічні умови ставлять перед системою професійної освіти завдання підготовки компетентного, конкурентоспроможного спеціаліста для роботи в динамічно мінливих умовах, здатного самостійно та творчо вирішувати професійні завдання, готового до подальшої самоосвіти та саморозвитку.

В умовах інноваційних перетворень освітньої галузі змінюється стратегія підготовки майбутніх освітян дошкільної освіти. Особлива увага сучасних дослідників звернена на підготовку фахівців, здатних творчо реалізовувати свої педагогічні вміння у нових умовах життя, у ситуаціях швидких змін. У зв'язку з цим у сучасній педагогіці ідуть суперечливі процеси, пов'язані зі зміною змістовних характеристик. Одна з відмінних рис цих процесів полягає в тому, що здійснюється перегляд і переосмислення змісту професійної готовності випускників педагогічного вузу загалом та педагога дошкільної освіти зокрема.

Особливо актуальною стає проблема забезпечення дошкільних навчальних закладів професійно-компетентними педагогічними кадрами, здатними до ефективного управління освітнім процесом та сприяння успішній соціалізації дітей дошкільного віку. Тому перед професійною освітою стоїть важливе завдання сформувати у майбутніх освітян дошкільної освіти особистісно та професійно значущі компетентності, що визначають їх професійну

готовність працювати з дітьми дошкільного віку.

Формулювання мети статті – теоретично обґрунтувати та розробити модель майбутнього фахівця дошкільної освіти у процесі формування професійних компетенцій.

Професійна діяльність педагога дошкільного профілю має специфічні особливості. Багато досліджень показують, що успішний розвиток дитини дошкільного віку, її особистісна активність та соціальна спроможність залежить від грамотного, цілеспрямованого керівництва із боку дорослого. Тому специфіка професійно-педагогічної діяльності педагога дошкільної освіти полягає в тому, що інваріантні вимоги та характеристики збагачуються специфічними особливостями професійної діяльності: вікові особливості дітей дошкільного віку, особливості організації діяльності, особливості взаємодії між дітьми та співробітниками ЗДО [1].

Структура діяльності педагога дошкільного профілю визначається його метою, пов'язаною із забезпеченням організаційно-управлінських умов для успішної освіти та соціалізації дитини в умовах ЗДО.

Так як освітній процес знаходиться в полі професійної діяльності і методиста, і вихователя дошкільного навчального закладу, це дозволило нам більшою мірою розглядати обсяг педагогічної діяльності, спрямованої на створення умов для успішного та гармонійного розвитку та освіти дитини.

Визначаючи структуру професійної діяльності педагога дошкільної освіти, можна виділити основні об'єкти його діяльності:

Люди – діти, батьки, адміністрація ЗДО, основний педагогічний склад, молодший обслуговуючий персонал, медичні працівники, громадські організації, органи управління освітою.

Інформація – фінансово-господарська документація, службова документація, нормативно-правова документація, інноваційні педагогічні ідеї, сучасні напрями дослідження.

Діяльність – освітня (виховання та розвиток), культурно-просвітницька (формування управлінської культури), організаційно-управлінська (планування та організація педагогічного процесу), науково-методична робота (організація методичної роботи).

Представлена структура діяльності педагога дошкільної

освіти включає: перелік сфер та об'єктів професійної діяльності, розкриття основних її видів, та є основою для кваліфікаційних характеристик майбутнього педагога [4]. Отже, структура діяльності проектує на процес професійної підготовки майбутнього фахівця і стає зразком і аналогом його діяльності, а також задає зміст та форми відповідної навчальної діяльності студентів.

Цілісне уявлення про структуру педагогічної діяльності спеціаліста дошкільного профілю, характеристика її змісту дозволили сформувати компетентну модель майбутнього педагога дошкільної освіти, яка розглядається як сума складових компетентності, які формуються в процесі освітньої діяльності, і є узагальненим описом того, чого має досягти особистість у процесі освітньої діяльності для успішного функціонування у системі суспільних відносин у ролі компетентного фахівця.

Модель діяльності фахівця повинна визначати систему завдань, що постають перед спеціалістом після закінчення навчання. О. А. Калмиков визначив модель фахівця як опис цілей освіти, що зводяться до системи освоєваних у процесі освіти способів, засобів та ресурсів адаптації до професійного середовища. Автор говорить про те, що, розробляючи модель фахівця, необхідно включати такі елементи: загальні кваліфікаційні вимоги до фахівця, опис професійного середовища, загальне призначення спеціаліста та основні види його діяльності, структуру та зміст діяльності спеціаліста, особисті якості та якості спеціаліста [3].

Таким чином, модель спеціаліста визначає необхідні якості, властивості, знання, вміння, особливості особистості, необхідні для успішного оволодіння певним родом діяльності. Вона включає характеристики професійної діяльності та професійні завдання, а також є нормативом запланованих професійних якостей випускника.

Базою для створення компетентної моделі майбутнього педагога дошкільної освіти виступили: кваліфікаційна характеристика, визначена державним освітнім стандартом, модель діяльності педагога щодо її здійснення, а також дослідження рівня підготовки випускників вузу до подальшої професійної діяльності.

Нами було зроблено спробу створити компетентну мо-

дель педагога дошкільної освіти як структуру, що складається з трьох груп компетентностей, виявити типологію універсальних та предметних компетенцій майбутнього педагога, а також наповнити їх змістовно.

Як основні були виділені універсальні та предметні компетентності. Універсальні компетентності є базовою основою для професійного становлення фахівця будь-якої галузі діяльності, в умовах сучасної ринкової економіки вони забезпечують нормальну життєдіяльність людини у соціумі. При характеристиці універсальних компетентностей важливим є облік основних потенціалів, якими має володіти особистість: пізнавальний, моральний, творчий, комунікативний потенціали, що визначають спрямованість на самовизначення у системі суспільних відносин. Звідси випливає, що універсальні компетентності являють собою систему знань, умінь, якостей особистості, що сприяють успіху її професійної діяльності.

Значна частина складових універсальної компетентності набувається педагогом поза освітньою діяльністю. Однак слід наголосити, що деякі соціально значущі якості особистості не є постійними категоріями. Зі зміною соціально-економічного устрою суспільства змінюються і ставлення до оцінки особистісних якостей. Це означає, що окремі соціально-значні якості особистості рухливі у часі та напрями їх трансформування диктуються об'єктивними соціально-економічними умовами. І це, у свою чергу, означає, що сучасний компетентний педагог зобов'язаний відстежувати ці процеси та бути готовим адекватно об'єктивним умовам реагувати на інновації, що виникають, грамотно використовувати їх як в особистісному розвитку, так і у вирішенні педагогічних проблем. Отже, професійна компетентність є результатом тієї внутрішньої роботи самої особистості педагога, у процесі якої зовнішнє, пройшовши через суб'єктивність особистості, переробляється і освоюється нею, породжуючи часом чітко не усвідомлене вміння у конкретній педагогічній ситуації вирішити конкретну педагогічну проблему.

Наступною складовою компетентнісної моделі майбутнього педагога дошкільного профілю є предметні компетентно-

сті, які повинен мати спеціаліст педагогічного профілю, та що визначають його успіх у педагогічній діяльності. Сформованість цих компетентностей сприяє самореалізації та конкурентоспроможності педагога на ринку праці, робить процес професійного становлення особистості цілісним та системним [5].

Враховуючи той факт, що фахівець повинен мати як загальні, так і приватні компетентності в рамках конкретної професійної діяльності, модель майбутнього педагога повинна містити і загальнопрофесійні, і спеціальні компетентності. Тому, спираючись на кваліфікаційну характеристику спеціаліста дошкільної освіти, ми визнали за необхідне виділити спеціальні компетентності, що характеризують готовність спеціаліста у вузькій галузі професійної діяльності, тобто діяльності у сфері дошкільної освіти.

Усі структурні компоненти професійної компетентності спрямовані на практичну діяльність педагога дошкільної освіти у вигляді вміння вирішувати конкретні педагогічні ситуації. Професійна готовність педагога, тобто його загальна здатність мобілізувати існуючі знання, досвід, особистісні та соціальні якості та цінності, які набуті у процесі освітньої діяльності та становлять професійну компетентність майбутнього педагога [2].

З цією метою було визначено зміст спеціальних професійних компетентностей педагога дошкільної освіти:

Організаційно-управлінські: встановлює професійний та особистісний контакт із дітьми дошкільного віку; сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку та освіти дошкільника; встановлює гуманні відносини між учасниками педагогічного процесу, засновані на діалогічній взаємодії та емоційному контакті з дітьми дошкільного віку; мотивує людей на спільну діяльність; координує взаємодію між співробітниками ЗДО; встановлює зв'язки із громадськістю; мотивує батьків на взаємодію із педагогами ЗДО; аргументовано та доступно розкриває специфіку розвитку та навчання дошкільника; здійснює планування діяльності ЗДО; здійснює координацію та контроль педагогічного процесу ЗДО; сприяє формуванню управлінської культури адміністрації ЗДО; систематично підвищує свою професійну кваліфікацію та кваліфікацію співробітників ЗДО; забезпе-

чує охорону життя та здоров'я дітей та співробітників ЗДО; має здатність педагогічного аналізу; бере участь у атестації, акредитації ЗДО; використовує експертні методи при оцінці різних програм освітнього закладу; застосовує експертну оцінку роботи педагогів та адміністрації ЗДО; аналізує розвиваюче середовище та соціально-технічні умови ЗДО; моделює освітні та педагогічні ситуації у ЗДО; використовує вимоги до оснащення та обладнання приміщень ЗДО; використовує санітарні правила та норми, правила техніки безпеки та протипожежного захисту; здійснює аналітичну та рекламну діяльність (проводить анкетування, тестування, опитування потреб дитини та суспільства; організовує науково-методичні виставки, ярмарки, займається створенням сайту).

Освітні: розуміє значущість дитини у системі суспільних відносин; здійснює освітній процес, спрямований на розвиток та освіту дитини в період дошкільного дитинства; володіє варіативним арсеналом виховних підходів та технологій; реалізовує особистісно-орієнтований підхід у роботі з дошкільнятами, тобто володіє та може застосувати діагностичні методики, створені задля вивчення особистості дошкільника; проектує напрямки розвитку особистості дошкільника, тобто визначає основні тенденції та напрямки особистісного розвитку дитини, відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей; використовує сучасні освітні технології; визначає критерії ефективності у застосуванні освітніх та виховних технологій; сприяє соціалізації дітей; сприяє формуванню загальної культури особистості дітей та співробітників ЗДО; конструює різноманітні форми психолого-педагогічної діяльності; має здібності до рефлексії та саморефлексії діяльності.

Науково-дослідні: будує програму свого професійного самовдосконалення в галузі діяльності та відповідно до інноваційних напрямів у дослідженні проблеми освіти дітей дошкільного віку; бере участь та організовує діяльність методичних об'єднань та інші види методичної роботи.

Сформована нами компетентна модель демонструє специфіку діяльності педагога дошкільної освіти, що обумовлюється створенням сприятливих умов для безпечної та творчої праці співробітників ЗДО з метою зміцнення здоров'я дітей, їх освіти

та розвитку відповідно до вимог сучасного суспільства. Тому, формуючи компетентнісні моделі майбутнього педагога дошкільної освіти ми спробували максимально можливо врахувати специфіку його професійної діяльності та сформулювати перелік спеціальних педагогічних компетентностей, необхідних для успішного здійснення своєї професійної діяльності в умовах дошкільної освіти.

Таким чином, на основі компетентнісного підходу ми змоделювали образ сучасного педагога дошкільної освіти, визначили його професійну компетентність як рівень знань та професіоналізму, що дозволяють приймати правильні рішення в конкретній педагогічній ситуації з метою сприяння розвитку дитини в умовах дошкільного навчального закладу. А перелічені вище компетентності становлять професійну спрямованість педагога дошкільного профілю, на основі якого він здійснює свої педагогічні функції та вирішує поставлені перед ним професійні завдання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки: дис. докт. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2012. 493 с.

2. Заблоцька О. С. Компетентністний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. 2008. Випуск 40. С.63–68.

3. Компетентністний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи /За заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.

4. Нестеренко В. В. Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя : автореф. дис. ... канд. пед. наук ПДПУ імені К.Д. Ушинського. Одеса, 2003. 20 с.

5. Шапаренко Х. А. Особливості формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки Харк. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна* : зб. наук. пр. 2006. Вип. XVI. – С. 251–260.